

Pieńkowska, Hanna

Rola zabytków w aktywizacji małych miast i osiedli województwa krakowskiego

Ochrona Zabytków 19/4 (75), 9-22

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROLA ZABYTKÓW W AKTYWIZACJI MAŁYCH MIAST I OSIEDLI WOJEWÓDZTWA KRAKOWSKIEGO

Zespoły zabytków ukształtowane w miastach lub poszczególne obiekty zabytkowe mogą spełniać zasadniczą rolę w aktywizacji miast i osiedli pod warunkiem właściwego wyeksponowania i zagospodarowania. Ich wartości artystyczne, duże znaczenie dydaktyczne i wychowawcze, a wreszcie względy emocjonalne i historyczne mogą nie tylko pociągać ku sobie turystów krajowych i zagranicznych, lecz również — przy odpowiednim oddziaływaniu wychowawczym — działać pobudzająco na środowisko. Stanowią więc nie tylko dokument kultury narodu, lecz również ważny element ekonomiczny, który przy właściwym wykorzystaniu, może przynosić poważne dochody krajowi i społeczeństwu. Ta współczesna rola zabytków, możliwa do osiągnięcia w pełni tylko w państwie socjalistycznym, wymaga jednak współdziałania różnych resortów, a w pierwszym rzędzie resortu turystyki. Jest on niejako predestynowany do podjęcia akcji sprzężenia wysiłków konserwatorskich z konkretnymi zadaniami gospodarczymi oraz do koordynacji usług w tym zakresie, przy właściwym ustawieniu współdziałania. Początkowe nakłady, konieczne do wydobycia wszelkich wartości zabytkowych w ośrodkach miejskich, zostaną w krótkim czasie zamortyzowane wzmoczoną ich konsumpcją turystyczną, wpływającą zawsze pozytywnie na aktywizację środowiska, a często stanowiącą jedyną i wiodącą drogę do rozwoju małych miasteczek.

Na terenie województwa krakowskiego, posiadającego ogromną przewagę strefy rekreacyjnej, rola zabytków w aktywizacji małych miast i osiedli wydaje się bardzo ważna i dotąd zbyt mało doceniana. Opracowana w załączonych tabelach szczegółowa analiza tego zagadnienia, oparta o pełne materiały inwentaryzacji zabytków, ich weryfikację oraz o dane terenowe, prowadzi do wniosków, pozwalających na wysunięcie ogólnych tez i postulatów.

Wśród miast i osiedli, przeznaczonych do aktywizacji wg danych WKPG, na 101 ośrodków, 48 posiada wartości zabytkowe, zawarte w ich urbanistyce lub architekturze — w ta-

kim stopniu, iż mogą i powinny przyczynić się do aktywizacji. Wartości te oceniane z punktu widzenia ich roli w aktywizacji miasta, pozwalają na wyodrębnienie 4 kategorii miast i zróżnicowanie w stosunku do nich metod i tez realizacyjnych. Tezy, wyszczególnione w tabelach, nie ograniczają się do propozycji zagospodarowania i urzędzenia zespołów zabytkowych lub obiektów wydzielonych, lecz również wysuwają postulaty co do zachowania sylwety i otoczenia ośrodków miejskich, gabarytów zabudowy lub jej charakteru. Naczelnym bowiem założeniem opracowania jest włączenie problemu ochrony zabytków w ogólne zagospodarowanie miasta w taki sposób, aby wydobyć jego rolę na tle szerszym. Wydaje się bowiem podstawowym postulatem kompleksowe traktowanie problemu w którym zespół zabytkowy staje się żywą częścią rozważań ekonomicznych i rozwojowych.

W opracowaniu rozróżniono następujące kategorie miast:

1 Kategoria: miasta o najwyższej skali zabytkowej, zawartej zarówno w ich urbanistyce, jak architekturze i historii, posiadające znaczenie ogólnopolskie. Już obecnie odgrywają one dużą rolę turystyczną i kulturalną, lecz zasługują na skoncentrowanie wysiłków, celem maksymalnego wydobycia wszystkich ich walorów i właściwego zagospodarowania na centralne ośrodki kultury i turystyki.

2 Kategoria: niewielkie miasteczka — rezerwaty, o jednolitym charakterze, zabytkowej urbanistyce i architekturze, powiązanej z niezwykleymi walorami krajobrazowymi. Miasteczka te, obecnie gromady, zaniedbane i zubożałe, nie mające perspektyw w rozwoju przemysłu. Zagrożone są dalszym rozpadem ich substancji użytkowej o wybitnie malowniczym i zabytkowym charakterze, nie nadającym się jednak do utrzymania w rękach prywatnych właścicieli. Dramatyczny los tych ośrodków może ulec zmianie w wypadku nadania im nowej treści, którą powinna stać się turystyka i rekreacja. Zabytkowa drewniana ich zabudo-

wa, pełna uroku i malowniczości, znajduje się obecnie w stanie daleko posuniętego zniszczenia i nie posiada nawet najbardziej prymitywnego wyposażenia w instalacje sanitarne. Ze stanowiska społecznego nie nadaje się ona do utrzymania przez właścicieli, nie mających odpowiednich funduszy na ich remont zgodny z postulatami konserwatorskimi i pragnących, w miarę poprawy ich sytuacji gospodarczej i społecznej, zamieszkać w nowych domach. Jednocześnie jednak niezwykle piękno zabudowy, połączone z bogactwem krajobrazowym, mogłoby stanowić wybitną atrakcję turystyczną i rekreacyjną z chwilą podjęcia kompleksowej akcji remontowej. Niewielkie domy, po remoncie konserwatorskim, ich pełnym wyposażeniu w sanitaria, wodę i światło powinny być potraktowane jako zespół usługowy na rzecz turystyki, w formie domków campingowych, baraków, kawiarni itp., tworząc świetne warunki dla turystów szukających egzotyki, piękna i wypoczynku w małych ośrodkach typu nieznanego już za granicą. Początkowe wkłady związane z przejęciem i wykupem obiektów, ich remontem i adaptacją zostałyby pokryte z nadwyżką po uruchomieniu kompleksowego zagospodarowania. Jednocześnie właściciele domów powinni mieć zapewnioną możliwość lokalizacji nowych budynków, wznoszonych z tanich i dostępnych materiałów. Ponadto znaleźliby oni niewątpliwie poważne źródło dochodów w pracy na rzecz usług turystycznych, co byłoby dodatkowym uzasadnieniem ekonomicznym całości projektowanej

go zadania. Realizacja jego wymaga jednak nie tylko decyzji wielu resortów, wspólnego finansowania, lecz również szybkiego podjęcia ze względu na coraz prędeziej ginącą zabytkową zabudowę, niemożliwą do utrzymania przy osamotnionych staraniach konserwatorskich. Celem przygotowania materiałów dla postulowanego eksperymentu opracowano dokumentację zabytkowej urbanistyki Lanckorony, w której znalazły miejsce wstępne sugestie kierunkowe i realizacyjne. Podjęcie „eksperymentu Lanckorony” mogłoby przynieść rozwiązanie dla innych ośrodków tego typu w skali krajowej, czym się tłumaczy m.in. zainteresowanie Ministerstwa Kultury i Sztuki powyższym problemem.

3 Kategoria: obejmuje miasta o zabytkowym układzie, lecz nie stanowiące w całości rezerwatów, natomiast posiadające w swej zabudowie zespoły dzielnic, ulic lub obiekty zabytkowe wybitnie cenne w skali krajowej. W tej kategorii odpowiednie zagospodarowanie wybranych elementów, udostępnienie lub użytkowanie turystyczno-kulturalne wydaje się cennym momentem dla aktywizacji ośrodka.

4 Kategoria: obejmuje ośrodki, posiadające wartościowe układy urbanistyczne lub zabytki w skali regionu, dla którego powinny spełniać rolę użytkową i dydaktyczną oraz pobudzającą. Często położone w regionach rekreacyjno-turystycznych mogą dzięki swym zabytkom przyciągać i powodować rozwój turystyki, dając jej odpowiednią bazę.

ZESTAWIENIE OGÓLNE

Strefa	KATEGORIE			
	1	2	3	4
	Centralne ośrodki turystyczne i kultury o najwyższych wartościach	Małe miasteczka-rezerwaty turystyczno-krajobrazowe	Urbanistyka, zespoły, architektura w skali krajowej	Urbanistyka, architektura w skali regionu
I Strefa przemysłowa	Tarnów (Stare Miasto)	Ciężkowice	Olkusz Sławków Pilica Ojców Zator	Chrzanów Krzeszowice
II Strefa o przewadze rolniczej	Wieliczka	Lipnica Murowana Wiśnicz Nowy Zakliczyn	Bochnia Niepołomice Czchów Miechów Książ W.	Szczurowa Wojnicz
III Strefa rekreacyjna	Stary Sącz	Lanckorona	Dobczyce Nowy Sącz Muszyna Kobyłe Gródek Rożnów Krościenko Czorsztyń Zakopane Sucha Kalwaria Spytkowice Żywiec	Myslenice Krynica Grybów Rytro Nowy Targ Rabka Szczawnica Jordanów Zembrzyce Zawoja Wadowice Andrychów Łodygowice Milówka Jeleśnia
	3	5	22	19

I. Strefa przemysłowa

Powiat	Miasto osiedle	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
Chrzanów	1 Chrzanów				1	Wzmoczenie życia kulturalnego i atrakcyjności przez rozwój agendy muzeum.	B. bożnica z XVIII w.	Magazyny	Ekspozycja muzealna	800
	2 Krzeszowice				1	Wykorzystanie na cele wypoczynku parku.	Pałac i park z XIX w.	Studium naukowych	Udostępnienie i zagospodarowanie parku.	
Olkusz	3 Olkusz			1	Wyeksponowanie wartości zespołu rynkowego, skupienie tu usług kulturalnych i turystycznych w oparciu o szczegółowy projekt.	Zabudowa rynku z XV/XVI w.	Mieszkalno-handlowe	Skupienie usług kulturalnych, opracowanie projektu przebudowy fasad, wnętrz i dachów z wydobyciem wartości zabytkowych, wykorzystanie piwnic. Po remoncie przeznaczyć całkowicie na muzeum o profilu historii górnictwa, przy współpracy A.G.H.	1.500	
					Włączenie w obręb zainteresowań atrakcyjnych ruin zamku Rabsztyn	Dom Rynek 20.	Muzeum i mieszkania			
						Mury miejskie	Zabudowane, nieudostępnione	Odsłonięcie całego przebiegu murów, założenie plant, udostępnienie do zwiedzania piwnic.	2.000	
						Kościół par. z XIV w.	Sakralne	Ze względu na wysoką wartość historyczną i artystyczną — programowe zwiedzanie turyst.		
						Ruiny zamku XIV/XVII w.	—	Turystyczne, konserwacja w formie trwałych ruin, zagospodarowanie otoczenia.	2.000	
	4 Sławków			1	Zespół o zabytkowej urbanistyce, zruderowanej zabudowie i wybitnych obiektach zabytkowych, wymaga opracowania planu zagospodarowania przestrzennego, ustalającego gabaryt i pozwalającego na wymianę substancji mieszkaniowej, przy zachowaniu charakteru zabudowy.	D. karczma z zajazdem drewn. z XVIII w.	Świetlica Fabryki Drutu — magazyn.	Gospoda turystyczna. Obiekt remontowany z kredytów konserw. w r. 1960 wymaga wewnętrznych robót adaptacyjnych.	600	
						Domy w rynku z XVIII w. oraz na małym rynku; z podcieniami na słupach	Mieszkalne	Konieczny remont kapitalny, celem wyeksponowania ich wartości dydaktyczno-turystycznych.	1.200	
						Kościół par. z XIV/XV w.	Sakralne	Obiekt do zwiedzania.	—	
						Plebania z XVIII w.	Mieszkalne	Obiekt do zwiedzania.		
	5 Pilica			1	Miasto pochodzące z XIV w. położone na trasie turystycznej — posiada niezwykle cenne obiekty zabytkowe o dużych walorach turystycznych do wyeksponowania i zwiedzania.	Zamek XVI/XIX w. z fortyfikacjami z ok. 1650 r.	Dom poprawczy dla dzieci, fortyfikacje w półruinie, zaniedbane.	Czołowy obiekt postępowej sztuki fortyfikacyjnej — powinien stać się po konserwacji — obiektem udostępnionym turystycznie o wysokich walorach dydaktycznych.	3.000	
					Kościół par. XIV/XVII w. o bogatym wyposażeniu artystycznym.	Sakralne	Obiekt winien być przeznaczony do zwiedzania.	—		
					D. Kościół Ks. Marków z XV w.	Ruina	Zabezpieczenie i udostępnienie turystyczne.	1.000		
					Kościół i Klasztor Reformatorów — 1746	Sakralne	Do zwiedzania.	—		
6 Ojców			1	W związku z turystycznym znaczeniem Doliny Ojcowskiej, na pełne wyeksponowanie zasługuje Zamek wraz ze swym otoczeniem, oraz budownictwo regionalne, o swoistych cechach, skupione w przysiółku Opalówka gdzie winien być zlokalizowany park etnograficzny, ilustrujący region Jury Krakowskiej.	Ruiny Zamku z XIV w.	Turystyczne	Konieczne jest odsłonięcie części zagruzowanych, konserwacja wszystkich murów, adaptacja wnętrza wieży na małą ekspozycję.	3.000		
					Budownictwo regionalne Jury zorganizowane w park etnograficzny przy zespole Opalówki		Budownictwo o archaicznej konstrukcji na sochę i ślemię, o chałupach dymnych, krytych słomą — zagrożone zupełnym zanikiem, konieczna ekspozycja wraz z kulturą materialną i sztuką regionu będzie stanowić dodatkową atrakcję i treść krajoznawczą w świetnym połączeniu z pięknem przyrody skałek prądnickich.	5.000		

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
Oświęcim 7	Zator			1	Zabytkowy układ urbanistyczny, oraz cenne obiekty zabytkowe wymagają eksponowania na tle danych historycznych, jako stolicy niegdyś udzielnego księstwa zatorskiego	Zamek z XV/XIX w.	Instytut Zootechniki	Po remoncie	500	
						Park o założeniu neorenesansowym z XIX w.	Zaniedbany wł. PGRN	Konieczne zagospodarowanie z przywróceniem dawnych wartości kompozycyjnych i przyrodniczych i wykorzystanie jako miejsca wypoczynku.		
						Kościół par. XIV w.	Sakralne	Udostępnienie do zwiedzania po zakończeniu remontu wnętrza wydobyciem istotnych wartości obiektu.		
						Sylweta miasta i zabudowa rynku	—	Konieczne utrzymanie właściwej skali i charakteru zabudowy celem utrzymania wartości krajobrazowo-urbanistycznych		
8	Tarnów	1			Stare miasto jest najcenniejszym zespołem zabytkowej urbanistyki województwa oraz zespołem zabudowy o nieprzeciętnych walorach. Opracowany szczegółowy projekt urbanistyczny ośrodka zakłada stworzenie tu centrum turystyki i kultury wprowadzające w południową część województwa.	Całość starego miasta	Handlowo-mieszkalne	Kulturalno-turystyczne i mieszkalne, drobne rzemiosło — projekt obejmuje wszystkie branże — i daje podstawy do realizacji na wszystkich odcinkach.	1.000	
						Zamek z XIV/XVI w. na górze Marcina	Częściowo odsłonięty w pracach archeologicznych.	Konieczne włączenie do programu parku kultury i wypoczynku, utrwalenie i ekspozycja, odsłonięcie dolnych partii fortyfikacji i wykorzystanie wnętrza na cele zagospodarowania turystycznego.		
Tarnów 9	Ciężkowice	1			Miasteczko rezerwat o ciekawej zabudowie drewnianej — winno być zagospodarowane kompleksowo na cele turystyczne i chronione w swej sylwecie na tle krajobrazu.	Rezerwat	Mieszkalno-handlowe	Kompleksowe zagospodarowanie turystyczne, uporządkowanie nawierzchni rynku, remont i adaptacja zabudowy — wstępne projekty w tym kierunku opracowuje Kat. Architektury Polskiej Politechniki Krakowskiej. Konieczna koordynacja, zahamowanie „dzikiej” zabudowy i przebudowy obiektów prywatnych.		
						D. ratusz z I poł. XIX w.	Handlowy	Przywrócenie siedziby władz miejskich, ew. sale wystawowe.		
II. Strefa o dominacji produkcji rolnej										
Kraków 10	Wieliczka	1			Miasto słynne w świecie ze swej kopalni soli z XIII w. — stanowi centrum wycieczek i winno być odpowiednio wyeksponowane we wszystkich swych wartościach oraz odpowiednio zagospodarowane turystycznie. Szczególny nacisk należy położyć na odbudowę najstarszej części zamku średniowiecznego i użytkowanie go na cele turystyczne, oraz na wyeksponowanie kilku pałacowych zespołów.	Ruiny zamku gotyckiego	Ruina	Należy, po przeprowadzeniu badań i odgruzowaniu — przystąpić do jego odbudowy w oparciu o wytyczne konserwatorskie. Pomieszczenia przeznaczyć na cele turystyczne np. schroniska młodzieżowego.	3.000	
						Zamek gotycki z XIV w.	Zespół użytkowników. Ośrodek Zdrowia przedszkole.	Należy w etapie długofalowym dążyć do stopniowego opróżniania i zagospodarowywania na cele muzealno-turystyczne, przy jednoczesnym wydobyciu oryginalnych fragmentów spod późniejszej przebudowy.		
						D. pałac, stary rynek XVIII w.	Liceum Ogólnokształcące	Ostatnia samowolna przebudowa pozbawiła budynek charakteru zabytkowego — należy zrekonstruować zniszczone elementy; do zwiedzania.	500	
						D. pałac XVIII w.	Mieszkania Żupy Solnej	Remont wydobywający monumentalne założenie — obiekt do zwiedzania.	500	

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
Bochnia 11	Bochnia			1		Miasto o zachowanym układzie średniowiecznym, posiada szereg zabytków oraz leży na trasie wprowadzającej w piękne regiony turystyczne pogórza, dla których winno stanowić bazę wyjściową, o dobrze zorganizowanym muzeum i o wyeksponowanych zabytkach własnych.	Gmach d. klasztoru dominikanów, ob. Muzeum XIV—XVIIIw.	Muzeum i biura ewidencji ludności, TOPL.	Cały budynek, w myśl pierwotnej uchwały PMRN winien być przeznaczony na cele muzealne i poddany kapitalnemu remontowi ze względu na daleko posunięte zniszczenia.	1.500
							Domy w rynku z XVIII w. nr. 1, 2, 3, 9, 10, 11.	Mieszkania, handel, usługi.	Detto, do zwiedzania.	
							Dawna poczta XIX w.	Mieszkalne, biura	Remont, do zwiedzania	500
							Zespół domów przedmiejskich z 1 poł. XIXw. ul. Bernardyńska 10, Oracka, 22 Lipca	Mieszkalne	Zespół stanowi już ostatnie przykłady architektury podmiejskiej, w innych miastach nie zachowanej, o gankach kolumnowych i pięknych proporcjach. Stan ich wykazuje daleko posunięte zniszczenie i wymaga przeznaczenia większych kredytów z puli gospodarki komunalnej, celem ich zachowania i wyeksponowania, jako atrakcyjny zespół do zwiedzania.	2.500
							Kościół par. z XV/XVII w. i dzwonnica drewniana z 1609 r.	Sakralne	Ciekawe objekty do zwiedzania.	
12	Niepołomice			1	I Miasto leżące w strefie rekreacyjnej miasta Krakowa — winno posiadać dobrze wyposażoną bazę turystyczno-kulturalną, którą winien stać się Zamek myśliwski królów polskich. Rynek posiadający 3 domy zabytkowe i zabudowę dostosowaną do jego charakteru — winien zostać utrzymany w skali obecnej z wyeksponowaniem jego wartości, otaczającego krajobrazu i najcenniejszych akcentów w sylwecie miasta, jakimi są zamek i wczesnogotycki kościół.	Zamek renesansowy.	Zespół licznych użytkowników: Liceum, poczta, łaźnia, mieszkania, biblioteka, sala widowiskowa.	Obiekt o skali ogólnokrajowej, zaniedbany i wskutek niewłaściwego użytkowania niemożliwy do wyeksponowania. Konieczne usunięcie użytkowników nie związanych z kulturą i turystyką, przeprowadzenie generalnego remontu z wydobyciem spod przerwów wartości zabytku i przeznaczenie go na cele turystyczne i kulturalne. Konieczne ogrodowe zagospodarowanie zdewastowanego otoczenia i d. parku.	6.000	
							Domy w rynku Nr. 327, 369, 394.	Mieszkalno-handlowe	Konieczne podjęcie remontu ze względu na zły stan domów i przeznaczenie ich w części na gospodę, kawiarnię itp.	800 x 3 2,400
							Kościół par. z XIV w. wraz z otoczeniem.	Sakralne	Bogactwo architektury i świetnego wyposażenia — obiekt do zwiedzania.	
13	Lipnica Murowana		1		Miasteczko lokowane przez Kazimierza W. — jest rezerwatem urbanistycznym w całości, ze względu na swój układ, zabudowę podcieniową, fragmenty dawnych murów obronnych i jeden z najświetniejszych w Polsce kościółków drewnianych z bogatym wyposażeniem. Położone w pięknym krajobrazie — powinno się stać podobnie jak np. Ciężkowice, Lanckorona — bazą kompleksowego zagospodarowania turystycznego, skupiającego swe usługi w zabytkowych domach w rynku.	Zabudowa rynku z XVIII i XIX w.	Mieszkalno-handlowe, administracyjne.	Drewniane domy z podcieniami, szczytowe — po remoncie — przeznaczyć w większej mierze na usługi turystyczne.		
							Kościółek cmentarny Św. Leonarda — XV w.	Sakralny	Obiekt do zwiedzania.	
							Fragmenty murów kamiennych.		Zabezpieczyć, wyeksponować — do zwiedzania.	300
							Kościół par. XIV—XIX.	Sakralny	Do zwiedzania.	

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
14	Wiśnicz Nowy		1			<p>Miasteczko założone w 1616 r. posiada wyjątkowo świetne w skali krajowej i zagranicznej obiekty zabytkowe: zamek, d. klasztor, ratusz – oraz walory krajobrazowe, które go typują na niezwykłe żywy i szeroko zakrojony ośrodek kulturalny. Należy dążyć do ścisłego sprężnięcia spraw kultury w nawiązaniu do działającego tu Liceum Sztuk Plastycznych. Projektuje się przekazanie zamku w użytkowanie Muzeum Narodowemu w Krakowie, które zamierza tu zorganizować stałe ekspozycje przy wydobyciu wszelkich wartości tego czołowego zabytku.</p> <p>Usługi turystyczne, w formie hotelu można by zlokalizować w obrębie d. klasztoru, po przeniesieniu stamtąd więzienia.</p> <p>W miasteczku rozwinąć usługi turystyczno-gospodarcze, oraz kawiarnię w odremontowanym ratuszu. Tego rodzaju ośrodek posiadałby klasę europejską.</p>	Zamek z XVII w.	Zwiedzany, nie zakończony remont.	Obiekt posiada klasę europejską. Szczupłe kredyty nie pozwoliły dotąd dokończyć remontu. Zagospodarowanie objęłoby całość założenia wraz z fortyfikacjami, urządzenie w d. kazamaty wystawy historii fortyfikacji, galerii obrazów krajobrazu architektonicznego – oraz wnętrza służące sesjom, zjazdom i zaproszonym gościom. Całością zagospodarowania zajmie się Muzeum Narodowe w Krakowie.	6.000
							D. Klasztor pokarmelitański z XVII w.	Więzienie	Przeniesienie obecnego użytkownika do innej miejscowości pozwoliłoby na urządzenie w zabytkowych wnętrzach luksusowego hotelu dla gości krajowych i zagranicznych. Doskonała architektura zabytkowa – obecnie niedostępna – byłaby niezwykłą oprawą dla całego założenia.	8.000
							Ratusz ok. 1620	Biura GRN.	Budynek o dużych wartościach, zniekształcony przebudową z XIX w. – należy odremontować z przywróceniem pierwotnych wartości architektonicznych i zlokalizować w nim kawiarnię.	2.000
							Rynek		Należy uporządkować zabudowę i nawierzchnię umieszczając w zabudowie usługi handlowo-turystyczne.	
							Kościół par. 1620 Plebania i baszta z XVII w.	Sakralny Parafia	Obiekt do zwiedzania. Należy wyremontować usuwając szpecące naloty przebudowy i udostępnić dla zwiedzania.	
Brzesko 15	Szczurowa			1	<p>W centrum osiedla znajduje się wartościowe założenie z XIX w. obejmujące niegdyś piękny park i dwór – systematycznie dewastowane i zabudowywane – Jako jedyny element zieleni park winien być zagospodarowany a budynek dworski mógłby pełnić rolę ośrodka kulturalnego, przy wydobyciu wartości urządzenia stylowego z XIX w.</p>	d. dwór z XIX w.	Szkoła Rolnicza	Ośrodek kultury – po remoncie oczyszczającym z przeróbek i dewastacji.	800	
						Park z XIX w.	Zaniedbany	Zaprzestanie niszczenia, wycinania i dewastacji, uporządkowanie, odwodnienie i urządzenie parku wypoczynku.	300	
16	Wojnicz			1	<p>Niegdyś kasztelania – leży na drodze turystycznej i szlaku komunikacyjnym – konieczne utrzymanie charakteru zabudowy rynku – wydobycie zarysu i ochrona przed zabudową dawnych wałów grodu. Obiekty do zwiedzania.</p>	Kościół par. z XV w.	Sakralny	Do zwiedzania		
						Kościół drewn. z XVII w.	Sakralny	Udostępnić do zwiedzania.		
17	Zakliczyn		1		<p>Miasteczko posiada obok zabytkowego planu – zachowaną w części oryginalną zabudowę domów drewnianych z podcieniami o niespotykanej gdzie indziej konstrukcji.</p> <p>Remont domów, przeznaczenie ich na cele turystyczne, jako domki campingowe, bary, kawiarnie – stworzyłoby tu właściwy ośrodek turystyczny w bliskości Dunajca, w powiązaniu z zespołem pobliskiego dworu w Lusławicach i d. lamusa przeznaczanego na Muzeum Ariańskie PTTK.</p>	Zabytkowa drewniana zabudowa z XVIII i XIX w.	Opuszczone mieszkalne	Remont i przeznaczenie na kompleksowe użytkowanie turystyczne.		
						Rynek – założenie z XVI w.		Uporządkowanie nawierzchni i zabudowy pierzei.		
						Kościół par. z XVI – XVIII w.	Sakralne	Do zwiedzania		
						Lusławice – dwór z XIX w.	Prywatny, izby szkolne	Ośrodek turystyczno-wczasowy, remont dachu.	500	
					Lusławice – lamus z XVI w.	Opuszczony	Ukończenie remontu, organizacja Muzeum Ariańskiego (zbiory w posiadaniu PTTK).	300		

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			Przybliżony koszt w tys. zł
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	
18	Czchów			1		Miasteczko o wypalanej zabudowie zachowało zabytkowy układ, oraz b. cenne obiekty: wieża strażnicza z XIII w. oraz kościół par. o słynnej polichromii z XIV w. Dzięki swemu położeniu n. Dunajcem i pięknej sylwecie — może spełniać ważną rolę przy zagospodarowaniu turystycznym. Konieczna ochrona sylwety.	Rynek		Konieczne uporządkowanie nawierzchni i właściwa zabudowa pierzei, gdzie w nawiązaniu do dawnej architektury mogą powstać nowe obiekty usługowe i turystyczne.	
							Baszta z XIII w.	Obiekt zwiedzany.	Konieczna konserwacja i zagospodarowanie wzgórze.	800
							Kościół par. z XIV w.	Sakralne	Obiekt do zwiedzania.	
Miechów 19	Miechów			1		Miasto położone na głównym szlaku komunikacyjnym — i w pobliżu Krakowa, posiada nie tylko obiekty zabytkowe do zwiedzania, ale również pustą kubaturę jednego ze skrzydeł klasztoru, nadającą się doskonale na cele hotelowe. Mógłby tu powstać hotel pełniący usługi na rzecz gości zdążających do Krakowa. Należałoby jednocześnie rozwinąć działalność muzealną w kierunku utworzenia muzeum Kościuszkowskiego w zabytkowym drewnianym dworze „Zacisze” — oraz w ścisłym powiązaniu z historycznym polem bitwy w sąsiadujących Raclawicach.	Skrzydło zach. d. klasztoru gotycko-renesansowego.	Opuszczony	Budynek zagrożony zniszczeniem, o kub. ob. 13.400 m ³ i 33 izbach; po remoncie — może być świetnie zagospodarowany na cele hotelu turystycznego, o wysokim standardzie wyposażenia. Jednocześnie znalazłoby tu pomieszczenie zbiory muzealne.	5.000
							Dworek drewniany „Zacisze”	Mieszkalny	Należy przystąpić do realizacji projektu PMRN. Wykupić ten cenny obiekt, odremontować i zorganizować tu oddział muzeum poświęcony powstaniu Kościuszki.	1.500
							Kościół paraf. XIII—XIV i XVIII w.	Sakralny	Romańskie fragmenty, bogactwo wystroju — do zwiedzania.	
							Plebania XVIII w.	Parafialny, mieszkalny.	Do zwiedzania.	
Miechów 20	Książ Wielki			1		Małe miasteczko, położone przy głównej trasie komunikacyjnej do Krakowa, posiada wyjątkowo cenne zabytki — jak dotąd niekorzystnie zagospodarowane. Jest to w pierwszym rzędzie pałac renesansowy, projektu czolowego architekta królewskiego Santi Gucciego, położony w pięknym parku. Zespół nie posiadający swego odpowiednika w kraju — winien służyć — po odpowiednich zabiegach konserwatorskich celom rekreacji w skali zagranicznej, w połączeniu z zagospodarowaniem stawów, hodowlą bażantów itp. Byłby to ośrodek o niezwykłej atrakcyjności.	Pałac XVI w.	Liceum Ogólnokształcące.	Przystosowanie pałacu w trakcie remontu do obecnego użytkowania pozbawia go wielu istotnych wartości, nie dając jednocześnie pełnych rezultatów użytkowych i ekonomicznych. Należy dążyć do urządzenia wysoko wyposażonego wnętrza rekreacyjnego dla gości zagranicznych, przy pełnym zagospodarowaniu jego otoczenia.	3.000
							Kościół par. XV—XVII w.	Sakralne.	Do zwiedzania.	
							Rynek		Należy usunąć z rynku drogę przelotową. Jego drobną zabudowę utrzymać w skali przy uporządkowaniu całości.	

III. Strefa rekreacyjna

Myślenice 21	Myślenice			1	Należy wykorzystać na cele usług rekreacyjno-turystycznych atrakcyjne obiekty zabytkowe, zagrożone zniszczeniem.	Dom „grecki” z końca XV/I w.	Mieszkalny, warsztat wł. prywatna	Dawny zajazd, o ciekawych wnętrzach sklepionych — doprowadzony do stanu silnego zniszczenia przez prywatnego właściciela. Konieczny remont kapitalny i przeznaczenie na kawiarnię, miodosytnię itp.	1.200
							Młyn wodny (— Zarabie)	Pusty, częściowo magazyny, mieszkanie.	Nadaje się na kawiarnię przy odtworzeniu wnętrza z konstrukcją oryginalnych drewnianych urządzeń młynnych, budynek gospodarczy mógłby służyć jako warsztat naprawczo-techniczny.

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
22	Dobczyce			1		<p>Na wzgórzach koło obecnego miasteczka — leżały w XIV w. zamek królewski Kazimierza W. i miasto przez niego założone, otoczone zachowanymi murami. Ten niezwykły zespół, malowniczo lokowany nad rz. Rabą posiada ogromne możliwości ekspozycji i atrakcyjności turystycznej. Trwające od 4 lat prace badawczo-odkrywcze odsłaniają coraz większe partie murów zamku.</p> <p>Należy w oparciu o wyniki badań i wartości krajobrazowe wyeksponować całość dawnego założenia zamku i miasta, stwarzając rezerwat historyczny w połączeniu z Muzeum. Natomiast — celem zapewnienia właściwej roli w krajobrazie — wszelkie usługi turystyczne wiązać z obecnym miastem.</p>	Ruiny zamku z XIV w.	W trakcie badań; punkt muzealny.	Dokończenie badań, ekspozycja bez odbudowy, porządkująca odkrycia na sposób wykopalisk pompejańskich — odpowiednio wyposażać muzeum historii zamku i udostępnić turystycznie.	3.000
						Fortyfikacje dawnego miasta	Półruina	Przeprowadzić prace badawcze, wyburzyć zruderowane obiekty przybudowane do murów, podjąć starania odtworzenia dawnego planu miasta, przeprowadzić zasadniczą konserwację murów.	2.000	
						Obecne miasto		W myśl wytycznych urbanistycznych zachować skalę, przeprowadzić korekty w stosunku do krajobrazu — wyposażać turystycznie.		
Nowy Sącz	Nowy Sącz			1		<p>Położenie i duże wartości układu urbanistycznego wymagają szczególnie starannego wyeksponowania ocalałych obiektów zabytkowych, jak wzgórze zamkowe z fragmentami murów, odcinki murów obronnych. Jednocześnie konieczny jest rozwój organizacyjny muzeum, które winno rozszerzyć swą działalność wystawienniczą i popularyzatorską. Natomiast właściwy ciężar usług kulturalno-turystycznych winien spoczywać w Starym Sączu — specjalnie nadającym się na te cele ze względu na charakter rezerwatu urbanistyczno-krajobrazowego.</p>	Ruiny zamku gotyckiego.	Zwiedzane	Przeprowadzić badania całego wzgórze zamkowego — i wydobyć w zarysie jego pierwotny układ. Odsłonić i wyremontować istniejące w części piwnice i przystosować do usług turystycznych.	2.000
						Zabudowania pofranciszkańskie z wieżą. XVII—XIXw.	Szkoła	Uporządkować całość założenia wraz z dziedzińcem, zrekonstruować dawny hełm wieży.	800	
						Mury miejskie XIV w.		Po remoncie — udostępnić do zwiedzania.	300	
						Dom ul. Franciszkańska	W trakcie odbudowy na bibliotekę.	Przyspieszyć odbudowę i zorganizować bibliotekę.	1.000	
						Domy w rynku	Mieszkalno-handlowe	Utrzymać charakter zabudowy, przy wykorzystaniu piwnic. Uporządkować nawierzchnię rynku.		
						Kościół par. z XIV—XVIII w.	Sakrałny	Obiekt do zwiedzania — przyspieszyć roboty remontowe wydobywające pierwotną wartość obiektu.		
						D. Kościół ponorbertański obecnie oo. Jezuitów XVII/XVIII	Sakrałny	Do zwiedzania.		
Nowy Sącz	Krynica			1	Celem ukazania historycznego znaczenia Krynicy, jako uzdrowiska — zachować w jej najstarszej części kilka domów charakterystycznych dla najwcześniejszej zabudowy.	Do szczegółowego ustalenia				

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
	Muszyna			1		Miasteczko posiada wartości zabytkowe, które mogą stanowić dodatkową atrakcję turystyczną przy właściwym ich wykorzystaniu. Należą tu domy drewniane szczytowe ul. Kościelnej, które po wyremontowaniu mogłyby być wykorzystane na noclegi campingowe. Należy również rozbudować istniejące muzeum PTTK, przenosząc do zabytkowej drewnianej starej leśniczówki na Majerzu, o wyjątkowo pięknym położeniu w krajobrazie, odpowiednio zbadać i wyeksponować ruiny zamku.	Ruiny zamku z XIV w.	Zwiedzane – zarośnięte, zagruzowane	Należy podjąć badania archeologiczne, zabezpieczyć po odkryciu i zagospodarować wraz z całym wzgórzem na cele parkowe.	2.000
							Domy w ul. Kościelnej XVIII/XIX w.	Prywatne – mieszkalne	Domy o malowniczych szczytach i dachach gontowych wymagają odremontowania, wyposażenia w sanitaria i przeznaczenia na cele campingowe.	
							Stara Leśniczówka na Majerzu XVIII w.	Opuszczona przez leśnictwo	Obecny użytkownik doprowadził do zdewastowania obiektu, posiadającego duże wartości, architektury i otoczenia. Należy podjąć remont kapitalny i przeznaczyć na cele muzeum regionalnego PTTK.	1.200
							Kościół par. z XVII w.	Sakralne	Do zwiedzania.	
							Stara plebania XIX w.	Parafia	Przystosować na cele kulturalne.	
	Grybów			1		Miasto o zachowanym układzie średniowiecznym należy utrzymać w części rynkowej – w obecnym charakterze, umieszczając ew. usługi turystyczno-kulturalne w tzw. pałacu Hoscha w Rynku, z XVII w.				
	Stary Sącz	1				Miasto zachowane w swym układzie i sylwecie jako rezerwat o najwyższej klasie, połączony ze świetnym krajobrazem. Jego drobna zabudowa, duża płaszczyzna rynku, cenne obiekty zabytkowe – typują go na centrum kulturalno-turystyczne Ziemi Sądeckiej. W tym też kierunku powinna iść polityka jego aktywizacji, nie tylko utrzymująca w pełni jego kompleksowe wartości, ale dążąca do podniesienia jego rangi turystycznej. Winno się konsekwentnie przeprowadzać remonty domów przy korygowaniu i usuwaniu szpecących przebudów, utrzymywać i wprowadzać zazielenienie, usługi turystyczne wprowadzać do istniejących budynków. W powiązaniu ze Starym Sączem należy wybrać tereny pod organizację parku etnograficznego (skansenu) gromadzącego zanikające już budownictwo regionu.	Zabudowa rynku	Handlowo-mieszkalne	Należy opracować projekt uporządkowania pierzei – i konsekwentnie przeprowadzać remont domów z przywróceniem ich pierwotnego pokrycia gontowego – impregnowanego przeciwożniowo – usunąć szpetne nadbudowy z XIX i XX w., wewnątrz urządzić lokale i kawiarnie o wysokim standardzie i charakterze regionalnym, likwidując dziśniejsze trzeciorzędne jadłodajnie i bary. W sklepach eksponować wyroby regionalne.	
							Sylweta miasta z XIV w.		Konieczna ochrona sylwety należącej do najpiękniejszych w Polsce południowej – przez pozostawienie zielonej stopy od strony wjazdu – i wykluczenie wszelkich nowych akcentów wysokościowych.	
							Zespół kościoła i klasztoru Kларыsek XIV w.	Sakralne	Przeprowadzenie konserwacji murów obronnych z odsłonięciem dekoracji malarskiej, przeprowadzenie remontu szczytu i fasad kościoła i klasztoru oraz d. domu kapelana (internat) z wydobyciem wartości zabytkowych i przeznaczeniem na usługi turystyczno-muzealne.	1.000
							Kościół par. z XIII w.	Sakralne	Do zwiedzania.	
					Kościół cmentarny Św. Rocha z XVII w.			Po remoncie, wydobyciu dekoracji malarskiej – do zwiedzania.	300	
Rytro			1		Konieczne podjęcie konserwacji niezwykle malowniczych ruin zamku.	Ruiny zamku z XIII w.	Zwiedzane	Konserwacja baszty i prace badawcze całego założenia, celem właściwej ekspozycji.	1.000	

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
	Kobyle Gródek Rożnów			1	Najcenniejszym zespołem zabytkowym na obrzeżu J. Rożnowskiego są zabytki Rożnowa, których wykorzystanie kulturalne i turystyczne może być dużo intensywniejsze niż obecnie – po odpowiednim zagospodarowaniu i konserwacji.	Renesansowy beluard wraz z bramą wjazdową z poł. XVI w.	W trakcie zabezpieczenia, częściowo udostępnione.	Monumentalne założenie obronne – w części zachowane. W olbrzymim wnętrzu beluardu, po odbudowie ściany frontowej i uporządkowaniu może być urządzona sala widowiskowa lub koncertowa. W międzymurzu po konserwacji wychylonego muru – może być urządzona scena na wolnym powietrzu na cele występów zespołów regionalnych. Ogromne i suche piwnice budynku bramnego mogą pomieścić kawiarnię oraz zostać udostępnione do zwiedzania.	3.000	
						Dwór z XIX w.	Radomskie Zakł. Obuwia – kolonie.	W przyszłości może pełnić rolę schroniska otwartego przez cały rok, z wykorzystaniem nowo postawionych pawilonów na cele usług turystycznych. Konieczny remont dachu i wnętrz, bogato zdobionych malowidłami.	800	
						Ruiny zamku z XIV w.	Zwiedzane	Bieżąca konserwacja ew. badania całego założenia i jego ekspozycja.	600	
						Kościół drewn. 1661	Sakralny	Przywrócenie malowanego stropu. Obiekt do zwiedzania.	800	
Nowy Targ	Nowy Targ			1	Miasto położone u wjazdu do najpiękniejszego regionu, posiada kilka zabytków do zwiedzania, które należałoby poddać konserwacji oraz wykorzystać na usługi turystyczne.	Kościół par. XIV–XVII w.	Sakralny	Do zwiedzania po remoncie i uporządkowaniu		
						Kościółek cmentarny św. Anny z XV w.	Sakralny	Konieczny remont dachu i konserwacja cennego wyposażenia – do zwiedzania.		
						D. karczma ul. Waksmundzka	Wł. prywatna mieszkania	Właściciele zamierzają budować nowy dom – po zdewastowaniu zabytku. Konieczne wyremontowanie i użytkowanie na bar – kawiarnię.		
						Rabka	Muzeum	Należy przeprowadzić konserwację wnętrza, polichromii i całego wystroju.	800	
						Szczawnica				
	Krościenko			1	Miasteczko o zachowanym układzie historycznym, w centrum ruchu turystycznego, zasługuje w pełni na konserwację z wydobyciem wartości zabytkowej. Konieczne jest utrzymanie w pierzei południowej rynku ostatnich drewnianych domków szczytowych z XIX w. – oraz drewnianej zabudowy ulicy wjazdowej. Dużym znaczeniem dla ruchu turystycznego byłoby podjęcie	Ruiny zamku pienińskiego	Zwiedzane, zagruzowane i zarośnięte.	Konieczne podjęcie prac badawczych i archeologicznych, odstonięcie piwnic i przyziemia oraz całego obrysu zamku, konserwacja rozpadających się murów i udostępnienie turystyczne całego założenia.	3.000	
						Rynek wraz z zabudowaniami pierzei południowej	Mieszkalno-handlowe	Zahamowanie szpecącej zabudowy, konserwacja domów drewnianych z XIX w. dostosowanie dalszej zabudowy do charakteru tego niewielkiego placu.		

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
						zadania odgruzowania, konserwacji i ekspozycji ruin zamku pienińskiego św. Kingi – który odwiedza tysiące turystów.	Kościół par. z XIV w.	Sakralne	Do zwiedzania.	
	Czorsztyn			1		Zamek czorsztyński górujący swymi malowniczymi ruinami z XIV w. – nad doliną Dunajca, będzie stanowił jeden z głównych akcentów obrzeża przyszłego jeziora. Wymaga on nie tylko konstrukcyjnego zabezpieczenia, odkrycia jego przyziemia i konserwacji, ale również właściwego zagospodarowania otoczenia. Winno ono spełniać zadania usług turystycznych, lecz jednocześnie stanowić element zharmonizowany i podporządkowany zamkowi. Postuluje się, aby wszelkie urządzenia turystyczne znalazły pomieszczenie we właściwie zlokalizowanych obiektach budownictwa regionalnego, przeniesionego z terenów zalewowych, nie przeznaczonego do ścisłych skansenów. Budynki drewniane – mogłyby w tym wypadku posiadać jak najlepsze i nowoczesne wyposażenie wnętrza przy zachowaniu formy zewnętrznej. Tego rodzaju zespół byłby dużą atrakcją i nie naruszałby ani wartości krajobrazu, ani też wartości i znaczenia ruin zamku.	Ruiny zamku z XIV w.	Turystyczne	Zarówno dla celów zabezpieczenia ruin jak ich przyszłej ekspozycji należy przeprowadzić badania archeologiczne i odgruzowanie całości, w oparciu o wyniki przeprowadzić prace inżynierjno-zabezpieczające i konserwację murów z ich ekspozycją krajoznawczo-turystyczną.	10.000
Zakopane miasto	Zakopane			1		Miasto o niezdeterminowanym charakterze zabudowy, zawiera w sobie zespoły pięknego budownictwa regionalnego. Do nich należy zabudowa ul. Kościeliskiej – najstarsza historycznie, konieczna do utrzymania w obecnym charakterze i wyeksponowania w połączeniu ze starym cmentarzem, kaplicą. Ważną rolę spełnia tu Muzeum Tatrzańskie, łączące zadania naukowo-badawcze z oświatowymi. Zbyt ciasny budynek nie pozwala na rozwinięcie nowoczesnej akcji wystawienniczej. Koniecznym postulatem na tle wewnętrznych wartości regionu i nasilenia turystyki jest rozbudowa muzeum w kierunku organizacji parku etnograficznego, o pełnej problematyce regionu. Ginące budownictwo góralskie i gwałtowne zapotrzebowanie społeczne wymaga podjęcia szybkiej decyzji o lokalizacji skansenów, proponuje się tereny Polany Siwej, w łączności z turystycznym zagospodarowaniem projektowanego zbiornika na Kojśówce.	Zabudowa ul. Kościeliskiej	Mieszkalne prywatne	Należy uporządkować otoczenie zagród przez wprowadzenie ogródków, ogrodzeń, oraz zahamować dalszą zabudowę ulicy i podniesienie jej nawierzchni.	
							Cmentarz Zasłużonych		Konieczne uporządkowanie otoczenia przez wyburzenie drewnianych bud. przysłaniających widok i szpecących wjazd w ul. Kościeliską. Konieczna stała opieka nad grobami i zielenią, oraz ograniczenie dalszego zapelniania cmentarza, do wypadków zupełnie wyjątkowych i uzasadnionych.	
							Budownictwo Witkiewiczowskie		Użytkowanie nie powinno niszczyć cech charakterystycznych tego ciekawego stylu historycznego.	
							Chałupa Sabały – Krzeptówki	Wł. prywatna Ob. Krzeptowskiej – opuszczona.	Chałupa – po remoncie doprowadzona wskutek opuszczenia do wtórnego zniszczenia – winna stać się muzeum (Oddział) poświęconym pamięci Sabały, gromadzącym po nim pamiątki i przeznaczonym na wieczornice góralskie.	800

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	Przybliżony koszt w tys. zł.
Sucha	Sucha			1		Miasto położone w centrum turystycznym o bogatej perspektywie, wymaga wyeksponowania jego cennych zabytków i zagospodarowania ich na cele turystyczne.	Zamek renesansowy	Liceum ogólnokształcące	Zamek jest obecnie w pełni wykorzystany na cele Liceum. Wymaga remontu szczególnie w części zewnętrznej i skrzydła zachodniego. Wsuwane propozycje zmiany jego użytkowania na centrum turystyczne i kulturalne wymaga bardzo ostrożnej analizy ekonomicznej i analizy rozwoju turystyki regionu – przy uwzględnieniu kosztów budowy nowego Liceum i adaptacji.	
							D. karczma drewniana z XVIII w.	Pusta, po remoncie do stanu surowego.	Konieczne przyspieszenie zagospodarowania na cele regionalnej gospody z wyposażeniem dostosowanym do charakteru wnętrza. Przejęta przez WZGS.	1.500
							Dworki małomiasteczkowe	Mieszkalne, handlowe.	Charakterystyczne malownicze z gankami. Konieczne do remontu i utrzymania.	
							Stary kościół i plebania XVII w.	Sakralne	Do zwiedzania	
Sucha	Jordanów				1	Przykład zagubienia istotnych wartości zabytkowych i charakteru miasteczka wskutek wyburzenia pięknych domów drewnianych skupionych w rynku. Do zachowania – plan miasta.	Układ planu		Konieczne utrzymanie.	
	Zembrzyce				1	Osiedle o nieciekawej zabudowie, położone w regionie turystycznym – winno dążyć do wykorzystania i wyeksponowania budynku dworskiego o zabytkowej architekturze.	D. dwór z XIX w.	Leśnictwo przedszkole	Obecni użytkownicy zamierzają opróżnić budynek – należy dążyć do przeznaczenia go na cele schroniska turystycznego – po wyremontowaniu.	800
	Zawoja				1	Miejscowość o dużym nasileniu turystycznym – winno się dążyć do przeznaczenia na cele turystyczne drewnianej karczmy podcieniowej oraz pomóc w realizacji projektu Parku Narodowego, utworzenie niewielkiego punktu skansenowskiego, celem ekspozycji istniejących zbiorów etnograficznych.	D. karczma drewn. z XIX w.	Wł. prywatna	Po remoncie – zagospodarowanie na cele turystyczne np. bar, kawiarnia.	600
Wadowice	Wadowice				1	Celem pobudzenia i rozwoju życia kulturalnego – należy dążyć do organizacji Muzeum Zagadłowicza w Gorzeniu Górnym – powierzając to zadanie władzom miejscowym. Ponadto nieliczne zabytki miasta obecnie zaniedbane lub źle zagospodarowane, mogłyby podnieść jego walory estetyczne. Szczególnie pozytywną rolę mógłby pełnić tzw. dwór „Mikołaj” położony u wlotu do miasta.	Dwór „Mikołaj” XIX w. wraz ze spichlerzem	Samopomoc Chłopska	Obecne użytkowanie, chaotyczna zabudowa otoczenia całkowicie zagubiły wartości tego klasycystycznego obiektu, o ciekawym wystroju wnętrza. Przekazanie go na cele kulturalne, oczyszczenie z zabudowy i remont konserwatorski mogłyby jeszcze wydobyć jego wartości.	
							Brama cmentarna 1822		Zaniedbanie i remont przy użyciu cementu – pozbawiają miasto nawet tego niewielkiego akcentu, o ładnych proporcjach. Konieczny remont konserwatorski.	100
							Domy w rynku XIX w.	Mieszkalno-handlowe	Odpowiednio przeprowadzony remont wydobycy wartości klasycystycznych fasad.	
	Andrychów				1	Należy wyeksponować zabytki miasta, zgodnie z kierunkiem podjętym już w terenie.	Pałac klasy – cystyczny z XIX w.	Przedszkole państwowe	Konieczne dokończenie remontu wydobywające cechy stylowe, możliwość odbudowy dawnego pawilonu oficyny.	

Powiat	Miasto	Kategorie				Ogólne tezy	Z A B Y T K I			Przybliżony koszt w tys. zł.
		1	2	3	4		Obiekt	Obecne użytkowanie	Proponowane roboty i użytkowanie	
	Spytkowice			1		Osiedle posiada zabytki wysokiej klasy. Zamek renesansowy, zaliczony do I kategorii – wymaga odpowiedniego użytkowania i zagospodarowania.	Dom drewn. ul. Beskidzka XIX w.	Wł. prywatna mieszkalny	Konieczna bieżąca konserwacja i odpowiednie zagospodarowanie otoczenia wg projektu urbanistycznego, możliwość urządzenia punktu muzealnego.	
	Kalwaria			1		Zespół kościoła i klasztoru bernardynów wraz z całym założeniem tzw. drózek w krajobrazie należy do czołowych zabytków w skali krajowej – z XVII w. i stanowi niezwykłą atrakcję turystyczną, podlega ścisłej ochronie w krajobrazie.	Zamek z XV/XVI w.	Pusty, w remoncie.	Winien być zagospodarowany wraz z otoczeniem w sposób wydobywający jego wartości (np. na cele reprezentacyjne)	5.000
	Lanckorońska			1		Rezerwat małomiasteczkowy najlepiej zachowany i zagrożony w swej istocie ze względów ekonomiczno-społecznych. Widzi się konieczność jak najszybszego podjęcia „eksperymentu” polegającego na przejęciu budynków zabytkowych na cele usług kompleksowych w zakresie turystyki, przeprowadzenie remontu i oddanie do eksploatacji.	Kościół par. z XVII w.	Sakralny	Do zwiedzania.	
							Założenie całego zespołu kościoła klasztoru, drózek z kaplicami z XVII w.	Sakralny	Do zwiedzania. Konieczność narzucenia klasztorowi ścisłych restrykcji w zakresie ochrony zabytków i niedopuszczenie do dalszych przeróbek szpecących poszczególne zabytki.	
							Rynek z przylegającymi ulicami XIV–XIX w.	Mieszkalno-usługowe	Koordinacja wszelkich poczynań inwestycyjnych, koncentracja nakładów, zagospodarowanie kompleksowe.	
							Ruiny zamku XIV w.	Zwiedzany	Kontynuacja prac badawczo-archeologicznych, stopniowe ujawnianie całego założenia, konserwacja i ekspozycja w powiązaniu z parkiem wypoczynku na wzgórzu zamkowym.	2.000
							Kościół par. z XIV w.	Sakralne	Do zwiedzania.	
Zywiec	Zywiec			1		Miasto o regularnym planie i cennych zabytkach winno pełnić rolę centrum turystycznego i kulturalnego regionu. Na cele powyższe powinien być w całości przeznaczony stary zamek renesansowy wraz z parkiem a w przyszłości również nowy zamek neogotycki. Dalszemu rozwojowi powinno podlegać doskonale muzeum – regionalne, rozszerzając swe agendy na organizację regionalnego skansenu na obrzeżu zalewu w Tresnej, co pozwoliłoby na uratowanie i ekspozycję niezwykle cennego i archaicznego budownictwa ludowego.	Stary zamek XVI/XIX w. wraz z parkiem	W trakcie opróżniania.	W oparciu o badania i projekt – przywrócenie możliwie pełne pierwotnych wartości i usunięcie zeszpecenia neogotyckich – umieszczenie funkcji kulturalno-turystycznej, centralnej, dla regionu.	
							Dom „Siejba” z XVIII w.	Muzeum	Remont bieżący dachu, dziedzińca i jednego z pomieszczeń.	800
							Kościół par. XV–XVIII	Sakralne	Do zwiedzania.	
							Kościół św. Krzyża, gotycki	Sakralne	Do zwiedzania.	
	Łodygowice			1		Wyeksponowanie istniejących cennych zabytków.	Dwór obronny z XVII w. wraz z fortyfikacjami.	Szkoła Rolnicza	W trakcie rozbudowy włączyć w program uporządkowanie otoczenia i konserwację obwarowań ziemnych.	
							Kościół drewniany z 1634 r.	Sakralne	Do zwiedzania.	
	Milówka			1		Osiedle posiada najstarszą datowaną chałupę żywiecką z urządzeniem – konieczne stworzenie tu punktu muzealnego.	Chałupa drewniana z 1739 r.	Wł. prywatna – mieszkalna	Konieczny wykup, konserwacja i zorganizowanie punktu muzealnego.	800
	Jeleśnia			1		D. Karczma drewniana, wyremontowana winna być zagospodarowana na cele turystyczne.	D. Karczma z XVIII w.	Wł. prywatna, przekazana w użytkowanie PTTK, obecnie zajęta na gospodę przez G. S. Sam. Chłop.	Konieczny wykup i racjonalne zagospodarowanie. Nadaje się na schronisko, gospodę i stałą ekspozycję wyrobów artystów ludowych.	400

dr Hanna Pieńkowska
Główny Konserwator Zabytków woj. krakowskiego Kraków

LE ROLE DES MONUMENTS HISTORIQUES DANS L'ANIMATION DES PETITES VILLES ET DES LOCALITÉS DE LA VOÏVODIE DE CRACOVIE

Les sites historiques urbains et les monuments historiques particuliers peuvent jouer un rôle important dans l'animation des villes et des localités à condition d'une exploitation et d'une affectation de ces sites et de ces monuments juste et raisonnable. Leurs valeurs artistiques, le rôle éducatif et didactique qu'ils jouent dans la société, l'influence qu'ils exercent au point de vue émotionnel aussi bien qu'historique, pourraient constituer en plus d'une attraction valable pour les touristes du pays et de l'étranger, un foyer de rayonnement dans leur entourage. Car, comme il a été dit, les sites et les monuments historiques en question, ne sont pas seulement des documents de la culture nationale mais encore ils sont un facteur des plus importants dans la vie économique et, bien exploités, peuvent fournir une source d'intérêt sensible pour le pays et la société. Mais pour qu'ils puissent jouer ce rôle, ce qui, à l'heure actuelle, est entièrement réalisable dans le régime socialiste, il faudrait établir la coopération entre diverses disciplines et notamment attirer celle du tourisme. Car il semble que c'est justement le tourisme qui devrait s'occuper d'unir les efforts des conservateurs aux tâches économiques concrètes et de coordonner tous les services dans ce domaine

d'activité. Les avances des fonds inévitables au début de l'entreprise seront vite compensées par l'affluence des touristes, qui agit toujours d'une façon favorable sur l'animation d'un centre urbain et souvent constitue le seul moyen à prendre pour développer les petites bourgades.

Sur le territoire de la voïevodie cracovienne, où la zone de récréation occupe une grande partie de la région, le rôle des monuments historiques dans l'animation des petites villes et localités constitue un problème d'importance jusqu'alors trop peu considéré. Une analyse approfondie à base de la documentation fournie par le recensement des monuments historiques, vérifiée et complétée par les indications prises sur le terrain, permet d'en tirer des conclusions et de formuler des thèses, voire des motions, d'une portée générale. Elles ont pour but d'inclure la question de la sauvegarde des monuments historiques dans le plan économique de l'aménagement spatial de la ville, pour faire valoir son rôle dans le plan général. Notamment, la motion ci-contre semble être d'une importance essentielle: traiter de façon complexe le problème qui envisage le site historique comme l'un des éléments dans les débats économiques concernant le développement du pays.